

M
10.260/1-2
OSZK

KEDVELŐK SZINHÁZA

1.-2. SZÁM.

HERCZEG FERENC

KÉT EMBER A BÁNYÁBAN

—
VIOLANTE ÉS A BIRÓ

—
PÉTER ÉS PÁL

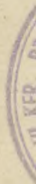
SINGER ÉS WOLFNER
IRODALMI INTÉZET RT. KIADÁSA
• BUDAPEST •

SZATHMÁRY.

26.

MÜK

Kİ

MŰKEDVELŐK SZINHÁZA. Szerkeszti: VITÉZ MIKLÓS

HERCZEG FERENC

A/440

KÉT EMBER A BÁNYÁBAN

VIOLANTE ÉS A BIRÓ

PÉTER ÉS PÁL

HÁROM DRÁMAI JELENET

456

BUDAPEST
SINGER ÉS WOLFNE : IRODALMI INTÉZET RT.
KIADÁSA

A szerző fenntartja a törvény szerint őt megillető jogokat.
Az előadások joga a Magyar Színpadi Szerzők Egyesülete
(Budapest, Miksa-u. 7.) útján szerezhető meg.

at.
sülete

KÉT EMBER A BÁNYÁBAN

HAJÓK ÉS A HATÁRŐR

M 10.260/1-2

(R
2)

ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR
1968/R leltár

sz
nö
ná
ór
itt
Az
ká
es
elv
tor
me
mu
elt
gy
tós

ná
En
elő
bél

em
jék
alk
elő

nél
szü
cio

Bevezető.

Drámaiságtól szétpattanásig telített levegőben játszódik le ez a kis dráma. Két ember: Kop, a bánya-főmérnök és Brádi bányamunkás a beszakadt és betemetett tárnában találkoznak. Itt, a halál pitvarában, a még csak órákig tartó élet ütemeiben, a régi élet e két ellenlábasa itt is gyűlölettel és idegenül állanak egymással szemben. Az egymásnak lökött két sors vergődve birkózik. A munkás a főmérnökben látja nyomorult életének megkorbasolóját. Kielégített bosszúval érzi, hogy most azzal, hogy elvágja a szabadulás lehetőségét a főmérnök előtt, megtorolhatja a rajta és munkástársain esett sok sérelmet és megaláztatást. De fordul a helyzet. A főmérnök tudása, munkaszeretete, lobogó, nagy életküzdeme és mindenre eltökéltsége és a szavaiban rejlő embersége leszereli Brádi gyűlöletét és a halál előtti pillanatban megrendítő jelentőséggel kulesolódik békére a kezük. És megmenekülnek.

Két kemény vonalakban adott karakter. Összerobbánásuk olyan, mint két szikrát hányó acél összeesapása. Ennek a drámai feszültségnek kell végigvonulni a darab előadásán, hogy végső egymásratalálásuk szólama a megbékélés mély himnuszaként hasson.

A lehető legkevesebb mozgással kell éreztetni a két ember küzdelmét, minden a hang dinamikus erejéből folyék. Mozgásra a helyzet adottságai folytán úgy sines sok alkalom. A bányáslámpa gyér világítását egy, a néző elől takart kis reflektorral kell fokozni.

A díszlet lehet hátul egy sötét függöny, az előtérben néhány sziklatömb sötétlő sziluettje. Semmiesetre sem szükséges a bányatárna naturalisztikus kiképzését ambicionálni. A szövegben benne van e pokol minden borzalma.

A szerkesztő.

Sz

im
kü
m
vi
ne
T

sz
V
fe
te
k
k
v

h
f
J
M
v

SZEREPLŐK:

Kop

Brádi

Színhely: Földalatti fekete üreg a beomlott kőszénbányában. Jobbra omladék, balra tárnafolyosó bejárata.

Brádi, teljes sötétségben a földön fekszik és hangosan imádkozik: A mi mindennapi kenyerünket add meg nekünk ma. És bocsásd meg a mi vétkeinket, miképpen mi is megbocsátunk azoknak, akik mi ellenünk vétkeztek. És ne vigy minket a kísértésbe — ne vigy minket a kísértésbe — nem! kísértésbe... *Megakad, nem tudja tovább.*

Tompa dördülés, amely egy akna beomlásától ered; a zaj dübörögve elhal a föld gyomrában.

Brádi, hirtelen felül, hallgatózik, majd megrettenve szól: Omlás! Megint omlás! Az egész hegy omlik... *Visszafekszik, egy hangot hallat, mely félig sóhajlás, félig ásítás.* És hol van a mérnök úr? És hol a bányamester? És hol van Isten? Senki sehol... egyedül az éjszakában... *Imádkozik.* Ne vigy minket a kísértetbe — a kísértésbe — *Szomorúan.* Nem tudom már, hogy van tovább!

Szünet után egyszerre felül és hallgatózik, fojtott hangon szól. Valaki —! Talpra ugrik. Valaki jár! — *A folyosónál.* Valaki a táróban... *Fülel, keresztet vet.* Jézus — vagy csak a szívem? *Fülel.* Egy-kettő... *Inogva.* Most megáll! *Kiabál.* Segítség! Segítség emberek — testvérek — ide! *Fülel.* Semmi — csak a szívem... de igen,

mégis: egy-kettő... *Rémülten.* Jézus Mária, ha mégis a bányarém... *Fejét fogja.* Csak meg ne bolondulni. *Kinéz a táróba.* Csillag — csillag a sötétségben — a fordulónál lámpás! *Imádkozik.* És ne vigy minket a kísértetbe — a kísértésbe. *Kimerülten a falnak dől, a szívét fogja.*

Kop hangja a távolból: Halló!

Brádi, nagy izgalomban nem tud kiabálni, csak tompán hörög.

A mély csendben közeledő léptek csattogása hallatszik a lucskos talajon.

Kop, bányázmécsesét — amely kialvóban van és már csak vörösen izzik — magasra emelve, balról belép. Halló!

Brádi, halkán hörög.

Kop: Ki nyöszörög itt? Ember vagy állat? *Körülvilágít, most Brádi arcába esik a fény, egy ideig mereven bámulják egymást.* Ember!

Brádi, sóhajtva: Ember! —

Kop: Élő ember — itt? Egyedül vagy?

Brádi, lelkes és meghatott alázatossággal: Ember, szegény bűnös ember, szegény vágósegéd — dícsértessék az Úr neve! — *Keresztet vet.* Az Atya, a Fiú, a Szentlélek Ursten — elküldött téged az ő angyalával, hogy elhozzad nekem szegény bűnös vágósegédnek a világosságot...

Kop, józanul: Na, na, na — nem kell úgy félreverní a harangokat! Egyedül vagy?

Brádi: Egyedül az éjszakában. És nem tudom, mi történt velem, mi volt az a szörnyűség a bányában...

Kop: Hát mi lett volna? Sujtólég — robbanás... Valami pipás himpellér a fejünkre döntötte a hegyet... Hol dolgoztál, mikor a baj történt?

Brádi: A Szent István-táróban, kérem alássan.

Kop, meglepetten: A Szent Istvánban? Te — eszednél vagy? Tudod, mit beszélsz?

Brádi: A Szent Istvánban, kérem! Az éjjeli szakasszal szálltam le, a Sárosi bányamester szakaszával...

Kop, csodálkozva csóválja fejét: És hol vannak társaid?

Brádi: Nem tudom, kérem. Azoktól elrekesztett a beomlott táró. Lehet, hogy mind ott pusztultak.

Kop: És te —?

Brádi: Az Isten irgalma volt velem... A Sárosi bányamester éppen a rakodóhoz küldött, hogy dinamitot hozzak... Akkor történt a baj és én megmenekültem... Hat patront vettem át, mikor a baj történt...

Kop: És hogy kerültél ide a rakodótól?

Brádi: Nem tudom, kérem. A hegy egyszerre elkezdett bőgni és úgy hánykolódott, mint a megvadult bika... én nekiestem a vak sötétségnek — valami vitt előre — olyan volt az, kérem, mint mikor álmában röpül az ember — végig a tárókon, föl a csúsztatókon, a sötétségben... elestem, megint fölkeltem — a dinamit nálam volt, de én nem gondoltam vele — csuda, hogy fel nem robbant — azután megütöttem a fejemet egy szarufában, elszédültem, azt hittem, vége — és amikor megint fölébredtem, itt voltam ezen a helyen... Azóta itt fekszem a sötétségben... ha sokáig nézem a sötétséget, akkor mozogni és nyöszörögni kezd, mintha száz keze-lába volna — és néha tüzes szemeket is láttam és éneket hallottam a hegyből — szelid, vékony gyerekéneket — azt mondják: ilyenkor a halál énekel a bányában és aki azt hallja, az nem megy ki többet a bányából...

Kop, türelmetlenül: Ugyan hagyd már ezeket a vén-asszony-meséket!

Brádi, zavartan: Olyan régóta nem beszéltem már emberrel.

Kop: Hogy hívnak?

Brádi: Brádi, Brádi Mihály... Szoboszlón születtem...

Kop, megvetéssel: Alföldi ember?! Meg is látszik rajtad, hogy kocsenyán és délibábon nevelkedtél.

Brádi, kissé sértődötten: Az apám pap volt...

Kop: Romlott úri vér... Csak ilyet ne látnék a bányában. Nincs lámpásod?

Brádi: Van, de le kellett oltanunk, mikor a bányagáz bűzét éreztük... Nem tudtam többet meggyújtani — a Szent Istvánban kulesra jár minden lámpás.

Kop: Van még benzined?

Brádi: Alig van még valami hía.

Kop, elégedetten: Helyes — az enyém már a végét járja. Tudod, hol vagy most?

Brádi: Nem tudom, kérem. Egészen ész nélkül szaladtam.

Kop: A régi Éva-aknában vagy.

Brádi, elképedve: Az Évában? *Keresztet vet.* Jézus Mária — hogy lehet az? Én a Szent Istvánban szálltam le Sárosi bányamesterrel — az ide tíz kilométer!

Kop: Úgy kell lenni, hogy a sötétségben ráhibáztál az altáróra, mely a Szent Istvánból az Évába visz.

Brádi: Jézus Mária —! És mennyi ideje, hogy a baj megvan?

Kop: Három napja éppen.

Brádi: Három —? Én azt hittem, van már egy hete... A sötétségben úgy poshad az idő, mint az állóvíz...

Kop: Volt ennivalód?

Brádi, meghatott mosollyal: Én egyszer egy históriát olvastam — a szövetség-könyvtárból volt a könyv...

hogy egy ember, egy vágólegény, benne szorult a patkányfogóban, úgy, mint én ... három napig nem volt étkezése és már azt hitte, most elvész a lelke ... akkor jött egy bizonyos valaki, kit azelőtt soha nem látott a bányában — olyan volt, mint egy bányamester, vagy egy aknász — az illető kezén fogta a vágólegényt és azt mondta: testvér, gyere velem! — és ismeretlen utakon kivezette a bányából, ki a napfényre és ott azt mondta: testvér, most szabad vagy! És az illetőt, a mentőt, soha nem látták a telepen, sem azelőtt, sem azután.

Kop: Hallod, te alföldi, én igazán nem vagyok kíváncsi a te vénasszony-meséidre ...

Brádi: Én még soha nem láttalak és nem is tudom, ki vagy. Az arcod szinte olyan, mint a meghalt testvéremé.

Kop: Butaságokat beszélsz. Azt mondd meg, volt-e ennivalód?

Brádi, elszontyolodva: Volt valami kevés ... Otthon a kvártélyos asszony pogácsát süttött, egy párat a zsembembe tett.

Kop: Van még belőle?

Brádi: Megettem — mindjárt az elején ... Hanem azért még erőnél vagyok és ha akarod, mindjárt mehetünk is.

Kop: Mehetünk —? Hová —?

Brádi: El innen — föl a levegőre, a napfényre!

Kop: A napfényre? *Megérti Brádi tévedését.* Vagy úgy!

Brádi, bizonytalan hangon: Haza szeretnék — a kvártélyomba ...

Kop, leteszi lámpáját, szó nélkül leül.

Brádi, gyanakodva nézi, sejteni kezd valamit. Hát te nem onnan felülről jössz?

Kop, elkerüli a tekintetét: Én alulról jövök.

Brádi, félénken: Te nem vagy a mentő legénységből?

Kop: Csak olyan rab vagyok, mint te. A bánya rabja. Az omlás engem is itt rekesztett.

Brádi: Úgy? Úgy? Hát akkor — akkor... — *Homlokát törli, zavartan hallgat.*

Kop, makacsan a földet nézi: Nem vagyok mentő. Mikor az történt, akkor én az Éva-akna felőli vízbetöréseket néztem... Jelentették, hogy emelkedik a víz...

Brádi, minden meggyőződés nélkül, csakhogy valamit mondjon: Te a pumpáknál vagy —?

Kop: Néha ott is... A második szinten voltam, mikor víz alá került az altáró — akkor már nem lehetett visszamenni a Szent Istvánba — két napig keringtem lenn, akkor szorítani kezdett az ár...

Brádi: És hogy menekültél föl?

Kop: Megtaláltam a régi gurítót, ott feljöttem.

Brádi: Hiszen azt eltömték.

Kop: Kitakarítottam a törmeléket.

Brádi: Volt szerszámod?

Kop: Volt — a tíz körmöm. Sietős munka volt, az ár erősen szorított... *Kezeit nézi.* A tíz körmöm ottmaradt, de a gurítót kitakarítottam...

Brádi: Mit ettél?

Kop: Semmit.

Brádi: Három napig? Kemény legény vagy, ha azt mind kibirtad. Hol tart most a víz?

Kop: Az első szinten.

Brádi: Nő még?

Kop: Óránkint hatvan centit.

Brádi: Te mindent tudsz. Azt is tudod: utánunk jöhet ide is?

Kop: Jöhet.

Brádi: Jöhet —?

Kop, *némán bólint.*

Brádi, *csendes kétségbeeséssel:* Hát akkor —?
Akkor —?

Kop: Meglássuk, mit próbálhatunk. *Kémlelve körülvilágít.* Ezer ördög — ez nem jól fest!

Brádi, *aki feszült figyelemmel kíséri minden mozdulatát:* Ne — ne emlegesd most az ördögöt!

Kop, *tovább vizsgálja a barlangot:* Fene csúnyán fest! Azt hiszem, zsákban vagyunk... igen, zsákban... De micsoda ostoba patkánylyuk ez? Nem fejtő, nem is légvágat — hát mi az Isten csudája? *Fejét vakarja.* Baj, hogy ma járom először ezt a ronda Éva-aknát.

Brádi, *sötétben tépelődve:* Mögöttünk a víz, előttünk a hegy... *Fölemeli a fejét.* A jó Isten meg fog segíteni!

Kop: A jó Isten előtt fontosabb a fizikai törvények épsége, mint két vágólegény bőre!

Brádi, *mint optimista:* De a testvérek! A testvérek nem hagynak cserben! Fogadni mernék, ebben az órában máris ásnak utánunk!

Kop: Biztos, hogy ásnak. A baj csak az, hogy nem itt, hanem a Szent Istvánban ásnak — tíz kilométernyire innen... Ki keresne embert az elhagyott Éva-bányában? Mi majd akkor kerülünk sorra, ha már kítakarították a Szent Istvánt — úgy két hét múlva...

Brádi: Két hét múlva? És a víz hatvan centit nő óránként... Mi lehet ebből?

Kop: Beesületes bányászhalál lehet.

Brádi, *meglepő keserőséggel:* Bányászhalál? Vízbe fulladni egypár koronáért!

Kop: Hány esztendő vagy?

Brádi: Harminenégyszé.

Kop: És ma gondolsz először a halálra?

Brádi: Gondoltam máskor is, — volt idő, mikor meg is akartam magamat ölni, — de ha az ember így maga-előtt látja, mégis iszonytató!

Kop: Százezer esztendő óta egyebet se tesznek az emberek, mint meghalnak és a halál mégis mindig meglepetés nekik.

Brádi: A halál — de milyen halál? Elfulladni, mint a patkány, mikor kiönt a esatorna — egy pár koronáért. A gazdagok ágyban halnak meg.

Kop: A méltóságos igazgató tavaly halt meg, ágyban — gyomorrákban. Irigyled a halálát?

Brádi: Legalább jól élt azelőtt.

Kop: A végén mindegy, hogyan élt az ember. A szarvasgombát is, az avas szalonnát is más eszi meg. Hanem most nyisd ki a füledet! Én itt új ember vagyok... Mikor a telepre kerültem, már nem dolgozott az Éva...

Brádi: Öt évvel ezelőtt hagytak föl vele.

Kop: Te dolgoztál itt?

Brádi: Itt kezdtem mint esillér, később vágólegény is voltam itt.

Kop: Akkor ismerned kell a dörgést. Figyelj reám!

Brádi: Nekem a Sárosi bányamester mindig azt mondta...

Kop: Nem vagyok kíváncsi annak a hülyének a véleményére! Én kérdezlek, te felelj! Szedd össze az eszedet... *Nyomatékkal, szinte szuggerálva.* A lóistálló, a lóistálló, tudod hol van? Kilépsz az istállóból, jobbra fordulsz, pár lépést mégy, most a gurítónál vagy... Most föl a gurítón föl! Hová jutsz?

Brádi: Fönn? Várj csak... a gurítón föl...

Kop: Nyugodtan! Csak nyugodtan gondolkozni! A gurítón föl...

Brádi, a tenyerével eltakarja szemét, egyszerre föltekint: A főtárhoa jutok!

Kop: Ez biztos? A főtárho, ha balra mégy, fölfelé lejt, fölfelé a fordulóg; — ha túl mégy a fordulón, hová vezet a folyosó?

Brádi: Hát ki a szabadba!

Kop, izgatottan: A szabadba? Ez biztos?

Brádi: Ki a Harkályhegy oldalára... Ott a régi bányaház a kankarékkal...

Kop: Ott nincs semmiféle ház, én jártam azon a helyen.

Brádi: Most nincs, de régen volt. Elhordták, mikor fölthagytak az aknával... faház volt...

Kop: Aknanyírást sem láttam a hegyen.

Brádi: Mert elfalazták. Egy legelő tehén kitörte a lábát és akkor elfalazták, hogy szerencsétlenség ne legyen.

Kop: Láttad a falazást?

Brádi: Dolgoztam rajta. Méteres betonfalat vontunk, azután egy pár koesi salakot hánytunk rá...

Kop: Ismered az utat a fordulótól a bányaházig?

Brádi: Hogyne! Félévig én hajtottam ott a csillás lovat.

Kop: Hány méter az út?

Brádi: Azt bizony nem tudom!

Kop: Félévig jártad és nem tudod? Kótyagos fejű bányász az ilyen.

Brádi, kissé sértődötten: Hát én már ilyen vagyok. *Szünet.* Valamire mégis emlékszem! Mi csillérgyerekek akkor mindig egy nótát fujtunk... A fordulónál rákezdünk és a kerekek kattogására énekeltünk... Mikor a harmadik verssel elkészültünk, már künn is voltunk a bányából...

Kop: Döglődik a lámpásom, — hol a tiéd?

Brádi, lámpást ad neki: Nem lehet kinyitni, kulesra jár!

Kop: Csak ide vele! *A továbbiak alatt — háttal a nézőtérnek — a lámpán dolgozik.* Tudod még azt a csillernótát?

Brádi, szégyenlősen: Gyerekes nóta, nem is tudom, hogy került el hozzánk...

Kop: erőlesen: Fújd, egy-kettő. De abban a tempóban, ahogyan a csillén szoktátok...

Brádi, énekel:

Elindula három árva,
Hosszú útra, szolgálatra,
Kezébe visz három vesszőt,
Hogy csapja meg a temetőt.
Kelj fel, kelj fel, édesanyám,
Mert elszakadt a gyászruhám! —
Én nem kelek, három árvám,
Mert elhervadt piros orcám!

Kop, miután az ének véget ért: Három verse volt, mondod?

Brádi: Három.

Kop: 250—260 métert mentetek a nótával... A fordulótól idáig 255 méter. *Hirtelen fölkel, egy sárga fénnel égő lámpást magasra emel, a lámpás bevilágítja az egész barlangot.* Most már értem, miféle odu ez! A falazásnak itt kell lennie!

Brádi, ettől kezdve csak Kop arcát nézi, komoran, szinte fenyegetően beszél ezentúl. Te nem vagy az, akinek néztelek! Az úr nem vágólegény! Kicsoda az úr?

Kop, ügyet sem vet rá, jobbfelé, a törmelékekre világit: A falnak itt kell lennie! Itt kell lennie!

Brádi, Kicsoda maga?

Kop, *a törmelék fölé nyúl:* Itt kell lennie! Itt! Itt van! Itt van! Igen, ez az! Fal! Emberrakta fal. Közvetlenül a föld színe alatt vagyunk! Egy pár méternyire a fejünk fölött fű nő, szél fuj, ember jár! *Karperecóráját nézi.* Most kel föl éppen a nap. Egy pár méternyire innen világosság van, szabadság, élet! Nem, nem fogunk itt pusztulni! Szégyen volna két bányásznak... Mi megvívunk az Isten sziklahegyével, ettől a falazott vacaktól csak nem ijedünk meg. Vedd elő a szerszámodat!

Brádi, *aki teljesen megváltozott és állandóan figyel*
Kopot, komoran. Nincs!

Kop: Csákányod, kalapácsod csak van?

Brádi, Elhagytam.

Kop: Egy rongyos éked csak van?

Brádi: Semmi.

Kop: Miféle bányász vagy te, hogy elhagytad a szerszámodat? Ez gyávaság, haszontalanság!

Brádi: Az úr is elhagyta a magáét!

Kop: Az én szerszámom a koponyám, az most is rendben van!

Brádi: Az úr mérnök?

Kop, *nem hallgat rá, erőlködve gondolkozik, egyszerre új reményre lobban.* Ah! Azt mondtad: akkor éppen dinamitért küldtek... Átvettél hat patront... Hol vannak?

Brádi, *kitérően:* Megvannak!

Kop: Akkor megnyertem a csatát! Hat dinamitpatronnal meglekelem a hegyet, akár az érett dinnyét... Ide a patronnal!

Brádi: Előbb egy kérdésemre feleljen az úr!

Kop: Mi az? Mit okoskodik... te?!

Brádi: Tudnom kell, mi az úr neve.

Kop: No lám! Be kell mutatkoznom? Hát: Kop fő-

mérnök vagyok! És most egy-kettő: elő azokkal a patronokkal!

Brádi: Kop? Persze, — gondoltam — a híres Kop főmérnök!

Kop, szarkasztikusan: Híres volnék?

Brádi: Egy hónapja van csak itt és a híre már szétterjedt a telepen: Kop főmérnök, a híres embernyúzó!

Kop: Bár megnyúzhattam volna azt az átkozott fajnókát, aki utolsónak gyújtott pipára a bányában! Mert hogy azt a poklot pipás ember gyújtotta alá, arra mérget veszek. Nem akarják megérteni a bambák, az állatok, hogy a fegyelemre nekik nagyobb szükségük van, mint nekünk!

Brádi: A híres Kop, akitől úgy fél minden ember, mint a ló az ostortól, a szigorú főmérnök, aki úgy jár a fejünk fölött, mint az Úristen, most mégis bennrekedt a patkánylukban. Haha!

Kop: Köszönd Istennek, hogy ott rekedt, mert ha te magadban vagy, akkor itt rothadsz, mint az eltaposott giliszta.

Brádi: Tudja Isten, már nem félek úgy a haláltól, amióta tudom: az úr a híres Kop. Bolond dolog ez, uram: a főmérnök élete az én kezemben van.

Kop: A te kezében? Most megint az a délibáb fekszi meg az eszedet.

Brádi: Megtehetem, hogy nem adom oda a patronokat.

Kop: Akkor vízbe fulladsz, mint a csatornapatkány.

Brádi: Az úr pedig velem.

Kop: Mi az? Az imént még lágy voltál, mint a vizes rongy, most pedig ellenem ágaskodol? Mi lelt, te ember?

Brádi: Terhet vontam, kantáron jártam, egész életemen át igásló voltam, éreztem a hátamon az urak osto-

rát, most a patkóm alá tiporhatom azt, aki a legkeményebb, a leggögösebb volt az urak közt, *ezért* szívesen cserélem el azt a nyomorúságos pár esztendőt, amivel még megtoldhatnám az életemet.

Kop: Szembe mersz velem szállni?

Brádi: Szembe én most a vörössipkás ördöggel is! Mert nagy dolog történt most velem. A szénpor, a piszok lehámlott a lelkemről, megint az vagyok, aki voltam, mielőtt a bányába jöttem... Én valamikor katona voltam, fegyvert viseltem, szabad ember voltam... Most visszaveszem a becsületemet és az önérzetemet és aki utamba áll, azt legázolom!

Kop: De honnan a féktelen gyűlölet? Én sohasem bántottalak.

Brádi: Az úr sohasem bántott, nem is tudta, hogy én is a világon vagyok. De az úr a mázsás kövek közt volt, amelyek a mellemen feküdtek, amelyek elfullasztották a lélekzetemet, lenyomtak a mélységbe, állattá aljasítottak... Honnan a gyűlölet? Ez a gyűlölet az én becsületem, az én önérzetem, ez a gyűlölet tesz engem emberré!

Kop: Örült vagy! Ide a patronokkal! Parancsolom!

Brádi: Megdőglött a ló, most már pattogtasd az ostort! Itt most nincs főmérnök úr, nincs vágólegény. Ketten vagyunk a föld gyomrában, két meztelen ember. A kettő közül az a különb, akinek több az ereje. Most én vagyok a különb ember, én vagyok az úr, a főmérnök!

Kop, hidegen: Tévedsz, még mindig én vagyok a főmérnök. *Pisztolyt vesz ki a zsebéből.* Ide nézz — hat acél-golyó.

Brádi: Le akar löni?

Kop, A legokosabb volna, amit veled tehetnék. Az ilyen kótyagos állat kárára van önmagának és másnak. De

megmenekülhetsz, ha engedelmeskedel. Vigyázz... az első gyanus mozdulatra keresztüllőlek. Most elő a patronokkal!

Brádi, *alattomos nyugalommal:* Itt vannak... A sötét sarokból fölemel valamit, lassan Kop felé törekedik.

Kop: Állj! Az első gyanus mozdulatra... Oda a szarufa alá...

Brádi: A szarufa alá... A bejárathoz közeledik, a kezében levő tárgyat hirtelen kidobja. Hahaha!

Kop: Mit röhögsz?

Brádi: Nagyot cuppant a vízben, Már itt a víz!

Kop: A patronok...?

Brádi: A vízben áznak! Tessék utánuk bukni!

Kop: A vízbe dobtad?

Brádi: Azok már nem repesztenek hegyet, nem lékelnek dinnyét.

Kop, *dermedten nézi Brádit, majd a kijáráshoz lép, sokáig a sötétségbe bámul, végül egy kétségbeesett mozdulatot tesz és halkán morogja:* Nem lehet — vége! Előrelép, pisztollyal a kezében sokáig és komoran nézi Brádit.

Brádi: Hát tessék löni!

Kop, *habozik, hirtelen kilöki a fegyvert a táróba és hátat fordít Brádinak.*

Brádi, *csodálkozva:* Hohó! Szünet. Feladod a harcot?

Kop, *hang nélkül:* Fel.

Brádi, *zavartan:* Mi lelt? Mért dobtad el?

Kop, *végigsimít a homlokán, mintha mély álomból ébredne:* Ezt nem lehet kibírni, ezt a szörnyű gyalázatot, azt a gyűlöletet... Két ember, két haldokló, már gyalulják nekik a koporsót, egymás húsába ütik a fogukat...

Brádi: Félsz, úgy-e?

Kop: Félek... nem a haláltól... de attól a sátáni gyűlöletől, mely ezt az odut betölti... Nem a bányagáz,

a gyűlölet repeszti meg a sziklákat és önti el a bányákat... *A földre mutat.* Látod ezt a fekete sávot?

Brádi, megrettenve, halkán: Víz! Máris!?

Kop: Gyorsabban jött. Szivároghat kúszik be, mint a fekete kígyó... Ez a halál! A lassú, keserves halál! Egy óra múlva a bokádig ér, azután felkúszik a térdedig, a csipődig, a torkodig...

Brádi, elgondolkozva: A halál nem rossz... Nem kell többet követ vágni, téli hajnalon nem kell fölkelni, aludni lehet álm nélkül... A halál nem rossz! Csak a meghalás! A lámpásunk el fog aludni... sötétségben leszünk... állig az emelkedő vízben... dulakodni fogunk az utolsó helyért... eszünket veszítve, ordítózva... *Megrázkódik.*

Kop: Nem... fogadjuk meg, hogy mint emberek, mint bajtársak halunk meg. Kezet szorítunk egymással, Isten hozzádot mondunk egymásnak, együtt, karöltve lépünk át a fekete küszöbön.

Brádi: Meg tudod ezt tenni?

Kop: Meg.

Brádi: Talán én is, ha szólsz hozzám. Szólj hozzám, ha látod, hogy megbolondulok a halálfélelemtől, akkor nevezd testvérnek... attól mindjárt megpuhulok, mert nekem nem volt soha senkim. Nő a víz?

Kop: Nő.

Brádi: Szoktál imádkozni?

Kop, hallgat.

Brádi: Imádkozni az anyjától tanul az ember. Az anyjától, vagy, senki mástól.

Kop: Én nem ismertem az anyámat.

Brádi: Az enyém nagyon szerencsétlen asszony volt.

Kop: És apád?

Brádi, nyersen: Mi gondod rá?

Kop: Hálótársak leszünk sokezer éven át... nem árt tudnunk, hogy kivel fekszünk egy ágyban.

Brádi: Az apám pap volt. Ez csúnya és szomorú dolog... Pap létére öngyilkos lett...

Kop: És hogyan jöttél a bányába?

Brádi: Nem volt, aki rászorítson a munkára... A könnyebbik végét kerestem: katona, tengerész akartam lenni, Afrika-utazó, híres és szabad ember, végül csillérgyerek lettem, meg vágólegény... Furesa, ezeket a dolgokat én régóta elfelejtettem, mindent ellepett a szénpor, de már megint tisztán látom a multat...

Kop: Én nem születtem úrnak... Bányamunkás fia vagyok...

Brádi, meglepetten: Te? ... Hogy tudtad így feldolgozni magad?

Kop: Mindenáron tudni akartam, miből lesz a szén és hová lesz. Én is csillérgyerek voltam, de megszöktem, hogy iskolába jár hassak. Kutyarossz dolgom volt... Én tisztítottam a nagy diákok esizmáját... padlón háltam... inasuk és majmuk voltam... És első lettem közöttük.

Brádi: Tőlem mindent elvett az élet... nem tudtam ellene védekezni. Te másképp csináltad: torkon fogtad és mindent elvettél tőle, amire szükséged volt. *A víz felé sandít.* Most már sajnállak, hogy velem kell pusztulnod. Szeretnél élni?

Kop: Szerettem volna. Egy új fűrőgépet szerkesztettem, azt még szerettem volna munkában látni. Nevetni való, de az fáj legjobban, hogy nem láthatom a gépemet. Óránkint hetven centivel többet fűr, mint a Fábry-féle.

Brádi, elismeréssel: Pedig a Fábry is jó... *Szünet.* Te szereted a szakot?

Kop: Csak azt szeretem! A hegyek teli vannak megkövesült napsugárral és lenn a völgyekben gyári kémé-

nyek árbócerdei füstölnek és tüzes kazánok látogatják az éhes torkukat... Mi etetjük a munka leviatánjait... szép mesterség az! Én szeretem, talán túlságosan is. Kerekre voltam a nagy bányagépezetnek és acélkeményre merevítettem magamat. A mérnök elnyomta bennem az embert.

Brádi: Hát bocsáss meg, testvér, az én bolondságom szerezte a bajt. De én mindig ilyen voltam: a botütésnek nevettem, de ha rossz órában szalmaszállal csiklandoztak, tajtékot hányt a vérem.

Kop: Ha egy ember gyűlöli a másikat, akkor mind a kettő hibás benne. Én mindig az igazságot emlegettem! De mi itt az igazság? Ami nekem jó. Más valamit kellett volna keresnem. Az igazság szétválasztja az embereket, bírakat és bűnösöket csinál belőlük. Más valamit kellett volna keresni. Valamit, ami több az igazságnál, valamit, ami összehozza az embereket.

Brádi: S ha bolond fővel el nem dobom a dinamitot, kiszabadultunk volna?

Kop: Minek erről beszélni?

Brádi: Kótyagos fejjel jártam a világot... szeretnék mégis látó szemmel elköszönni... *A vizet nézi.* Kiszabadultunk volna?

Kop, fejével bólint: Ki... öt perc alatt.

Brádi, nyugodtan: A patronok megvannak.

Kop, nem érti: A patronok?

Brádi, a sarokból bördobozt emel föl. Megvannak és szárazak... a gyújtókészülék is rendben van.

Kop, nem érti: A patronok?...

Ettől a pillanattól emelkedik a helyzet az összebékélés áhítatába.

Brádi: Én nem komédiáztam, kérem. Én el voltam szárvva. De tudni akartam, ki vagy? Ha nem vagy az,

aki vagy, akkor meghalsz és én veled. De most azt hiszem, kár volna meghalni.

Kop, két kezével megfogja a dobozt, melyet Brádi is fogva tart; egyszerre sírógörcsöt kap és fejét Brádi vállának támasztja.

Brádi, szünet után halkán, megindultan: Főmérnök úr! Főmérnök úr! Tessék parancsolni, mit csináljak, mert nő az ár!

Kop, összeszedi magát, a régi energiával, amelyen azonban keresztülremeg a megindultsága: Nő...? Csak nőjön! Három perc alatt szétrepesztjük ezt a tojánhéjat!

Brádi: Szétrepesztjük és tűzláng között két ember kél ki az alvilágból!

— Fügöny. —

em;

i is

ádi

nök

ak,

yen

sak

at!

ber

VIOLANTE ÉS A BIRÓ

a sz
mos
kac
vai,
mag
bíró
tett
nag
Vio

egés
féle
szer
össz

csak
tul
tani

nyel
időb
ülő
jelen

Bevezető.

A bíró sötét, kámzsás mozdulatlan alakja előtt áll a szép szőke Violante asszony, aki megölte a férjét és most vall, vall, vádlón, kihívón, fenyegetőn, büszkén, kacéran, megtörve, alázatosan. Lázasan hömpölygő szavai, víziói, rokamok, fordulatok; egy bűnös szép asszony magábaszálló büntudata megannyi szín és mélység. A bíró nem is egy élő emberi valaki, hanem Violante kivetített háborgó lelkiismerete. A bíró nem szólal meg. Egy nagy, hömpölygő monológ a darab, melynek szereplői Violante és bűnbánó lelkifurdalása.

Ragyogó színekkel aláfestett komorság ömlik el az egészen. A halál nyomasztó közelsége, a bűnhődéstől való félelem, a csend, a vallomásra kényszerítő csend, a bűnös szerelem, a torzító beállítás, a vádló védelem és a végső összeroppanás cikáznak a komor kárpiton.

Nagyon sok színű, meleg, igazi tehetség vállalhatja csak e nehéz szerepet, mert a szavak értelmi jelentőségén túl szinte szimbolikus mélységek vannak, ahová levilágítani próbaköve a színművészetnek.

A diszlet majdnem semmi. Egy fekete közfüggöny nyel pótolható. A darab nem igényel realitást. Térből, időből teljesen ki van kapcsolva. A trónszék és a rajta ülő kámzsás bírónak monumentálisnak kell lenni, hisz a jelenléte váltja ki a Violante gyönyörű nagy vallomását.

Szerkesztő.

gés
sarl
terj
szer
a m
fény

jöjj
szón
ekka
az a

eltai
kus

nika
gán.
meg
a bí
ide?
leltá
volt
aztá
tunl
möl

*Éjjeli sötétség. Messziről érces nyikorgás, majd dőn-
gés hallatszik, mintha súlyos vasajtó fordult volna meg
sarkában. Halvány fény lesz látható. A fényt egy mécses
terjeszti, melyet Violante hoz a kezében. Violante ing-
szerű, bő köntöst visel. Aprókat lép és minden figyelmét
a mécsesre irányítja, melyet a tenyerével véd. A gyér
fénynél a kortól fekete alacsony bolthajtást látni.*

Violante, félhangon: Megparancsolták, hogy ide-
jöjjek — megáll. Van itt valaki? *Beleütközik a fekete
szőnyeggel leterített asztalba, a mécsest leteszi az asztalra,
ekkor hirtelen megpillantja a bírót, aki mozdulatlanul ül
az asztal mellett és rémült kiáltással hátrál. Ah!*

**A bíró kámzsát visel, melynek csuklyája az arcát is
eltakarja, csak a szeme számára van két kerek lyuk. Góti-
kus trónszéken ül és mereven nézi az asszonyt.**

Violante, De hiszen ez... hiszen én... Szent Vero-
nika segíts! *Iszonyodva nézi a bírót, végül erőt vesz ma-
gán. Óh, én nem félek, Egy lépést előre tesz. csak az első
meglepetés — de már nem félek... Tudom, hol vagyok:
a bírám előtt! Szünet után. Esedezem, mért hoztak engem
ide? Azt mondják: az uram miatt. Hajnalban holtan
lelték ágyában, késsel szívében... Gyöngyházas kis kés
volt, az ágya csupa vér volt... Hosszan maga elé bámul,
aztán fölriad. Én szerettem az uramat! Boldogok vol-
tunk: a tavasz nekünk hozta virágait, az ősz nekünk gyü-
möleseit... Mért mondják, hogy megöltem? Este lefe-*

küdt, reggel halva volt — többet én nem tudok. Hogyan tudtam volna megölni, én, aki szerettem? Hogyan mer-tem volna megtenni, én, aki gyöngé nő vagyok? Egy madarat, ha megnyilaznak, betege leszek. Én öltem meg az uramat?!

Hízelegve, később kacéran. Te megértesz engem, uram. Félelmetes köntösödben is ember vagy, meg-bocsájtó, érző ember. Nem ismerem az arcodat, de látom a szemedet. Ez egy ifjú ember szeme; egy erős, büszke férfi szeme. Még sohasem láttam ilyen szemet. Ez a tűz-szem keresztül világít rajtam, mint a csillag az esti párán. Te belelátsz a szívembe, te tudod, hogy ártatlan vagyok. Ah, ha ilyen csillag világítana az utamon, akkor mindig tudnám, merre kell mennem. Ha megint szabad leszek, uram, és ha összehoz veled a szerencse, akkor meg-ismerlek a szemedről, mint a királyt a koronáról. Bárki légy is, akár nemes, akár pór: királyomként tisztellek. Mivel keressem kedvét a csillagszemű királynak? Meg-engedi felséged, hogy ciprusi bort töltsék a poharába? Vagy inkább énekeljek? *Dudol.*

Lelio, szép Lelio,
Mért véres a nászruhád?

Nem — ez nem jó dal, megint vér és gyilkolás... Tudok és mást is, tavaszról és szerelemről, de az most nem jut eszembe... *Halkan.* Van egy titkos kamarám, illatos selyemfészek, — ha látni akarod, akkor szólj egy szót, vagy csak ints, hogy megnyíljon a tömlőc ajtaja...

Szünet után. Nem? *Keserűen.* Nem? *Haragosan dob-bant a lábával.* Nem? De hát ki meri mondani, hogy én gyilkos vagyok? Éjjélkor rámtörtek a palotámban, ki-ragadtak ágyamból és földalatti tömlőcbe vittek... Állat-képű, mocskos poroszlók megkötöztek — engem meg-

kötöz
karor
gel.
nemz
a rá
mint
végze
pöffe
halan
szíve
eszét
kodb
a kí
Vigy
fizets
a vé
a tűz
depe
zol h
kínja
neve

félel
ninc
dula
a tó
Néha
gött,
embe

ben?
fölve

kötöztek! Karomat feltörte a békó, az én szegény, fehér karomat, amelyről éneket mondtak a troubadourokó *Gögel*. Én egy zászlósúr leánya vagyok. Azt hiszitek, büszke nemzetségem nem torolja meg a gyalázatot? Vigyázzanak a rágalmazók! És te is vigyázz, te bíró! Úgy ülsz itt, mintha nem is ember volnál, mintha te volnál a sors, a végzet, — olyan titokzatosan, olyan kegyetlenül, olyan pöffeszkedve ülsz itt... De te csaló vagy, mert te is csak halandó ember vagy. A te szemedben is van könny, a te szívedben is van vér. *Növekedő indulattal, végül már esztét veszve a haragtól.* Vigyázz, bíró! A bosszú a sarkodban van, mint a kopófalka; a lábához kúszik, mint a kígyó; a fellegekből csap le rád, mint a vadászsólyom... Vigyázz, bíró! Minden sóhajtásomért halálordítás lesz a fizetség. Minden hulló könnyeseppemért patakokban folyik a vér... Már látom lángban lobogó házadat, már hallok a tűzből gyereked sikoltását... Te pedig megkötözve térdelsz előttem, szepegsz a halálfélelemtől és úgy imádkozol hozzám, mint egy szent királynőhöz... De és nevetem kínjaidat, én kacagok — haha! *Hisztérikusan nevet, de a nevetése hamar sírásba csap át.*

Bocsáss meg, uram, nem is tudom, mit beszélek, a félelem megzavarta eszemet... A földalatti tömlőben nincs se éjjel, se nappal, ott egy helyben áll az idő. Mozdulatlanul áll, mint a tó poshadó vize. Én ott feküdtem a tó partján és néztem, mindig néztem a fekete vizet. Néha formát öltött az alakatlan sötétség, lomhán nyögött, mint az alvó sárkány... Néha fölvetette egy véres ember képét...

Iszonyodva, halkán. Tudod, mitől félttem a börtönben? Hogy elkezdlek sikoltani és a rémes üvöltéssel fölverem az alvilág éjszakáját... Ha erre gondoltam,

akkor a fogam vacogott — úgy féltem, mintha koporsóba zártak volna egy pestises hullával...

Megkönnyebbülten. Most már vége a lázalomnak, megint világosság van körülöttem. A bírám előtt állok. A bíró lesújtja a bűnöst, de aki ártatlan, azt fölemeli... Kérlek, eressz haza, vár az uram. — *Hirtelen elharapja a szót.* Nem, nem az uram, hiszen ő meghalt... Nem megyek haza, soha többé — véres árnyékok lakják a palotát... A toronyszobában sárga halott fekszik és ijedten mereszi üveges szemét... Nem megyek haza — Szent Veronika kolostorába megyek... A szelid, fehér szűzek közé... Nem kell több férfi, nem kell szerelem! Oh, volnék bár öreg asszony, fehérhajú és békés szívű... A kolostor galambjait etetni és a kolostorkert virágait ápolni...

Kérlek, mért tapadsz úgy hozzám a forró szemeddel? Hozzám tapadsz, mint a pióca és kiszívod minden titkomat... Nekem nincs titkolni valóm! Én nem tudom, ki ölte meg! Neki száz ellenesége volt, a jobbjai rettegték és gyűlölték, mint a sátánt. Senkit sem szeretett, csak a vadászkutyáit, azoknak jobb dolguk volt, mint nekem, *Észreveszi, hogy elszólta magát, buzgón.* Igen, tudom: az imént azt mondtam: az uram jól bánt velem. Hazudtam! Melyik asszony nem hazudik, mikor a hiuságát kell megvédenie? Az uram jól bánt velem, míg ki nem tört a háború. Ott magába szívta a nagy gyűlöletet, mely a háborút okozta és az megmérgezte a lelkét. A békekötés napján kezdődött az én kálváriám. Cseléddé lettem a magam házában és úrnővé lett a pogány rableány, akit a táborból hozott, koszorús zászlóival együtt.

Az emberek tudták, hogy súlyos keresztet hureolok és midőn egy titkos kéz szíven szúrta zsarnokomat, engem fogtak gyanúba. De ez csak kőszó beszéd — rágalom.

Senki sem látta, senki sem ismeri a gyilkost. Ki mer vádolni? Ki tud ellenem bizonyítani?

Szünet után. Mindent elmondtam. Mit akarsz még? Mért nem szólsz? Mért nem kédezesz? Nincs neked lelked? Mintha falat ostromolnék pusztá ökölrel, égbe nyúló kőfalat... Szent Veronika segíts — nem birom tovább! Csak nem látni, nem gondolkozni... *Eltakarja szemét és gépiesen imádkozik.* Miatyánk, ki vagy a mennyekben, szenteltessék a te neved —

Tudom már, tudom, mit akarsz! Hallottál Folkoról, a lantosról és most azt hiszed — *Hévvél.* Megtiltom, hogy őt gyanúsítsd! Ő nemes volt és tiszta — szent, mint egy szép arkangyal — nálam is jobb volt...

Mély, csendes hangon, mintegy a múltba tekintve. Nem volt olyan, mint a többi ember... Mély és magabazárt volt, mint a tengerszem... Talán azért, mert költő volt... Forró szánakozással nézte a mi vergődésünket... Azt mondta: Kár az emberekért! Teérted is kár, Violante, az uradért is kár... *Fölriad.* A gyilkosság? — Igen, elmondom! Megint vendégek szállták meg a palotát. A vádászczimborák... Mikor már fölhevítette őket a bor, az uram rámparancsolt, táncoljak nekik. Máskor megtettem, de ezúttal nem — nem, mert az ágyasa is ott volt, a pogány leány... Kérlelt, fenyegetett — de nem! és nem! *Tűzes kitöréssel.* Megütött! Megütött! Engem — a pogányleány előtt! A hajamat tépte — az én szőke hajamat... Kivetett a teremből. Engem. Kivetett, mint egy rongyot. *Hidegen.* Nem tudom, mi történt aztán benn a teremben. Zajt hallottam — lehet, hogy összetűztek Folkos az uram — én nem tudom, semmit sem tudok...

Mély gyásszal. Másnap Foko, a lantos, holtan feküdt a várárookban... Azt mondták: részeg fővel lebotlott az

erkélyről. Hazudtak! Ő sohasem volt részeg. Őt úgy dob-
ták le a toronyról. Az eső esett s ő ott feküdt az iszap-
ban, félszegen, tört nyakkal — egy eltiport virág. A bás-
tyán ázott varjuk ültek, azok nézték. Folko meghalt s
vele meghalt száz édes dal. Meghalt a verőfényes ifjúság
s meghalt az emberi jószág.

Hidegen, szinte gúnyosan. Mit mondjak még? Más-
nap éjjel megölték az uramat. Ki ölte? Mért ölték? Nem
tudom. Azt mindják: a kés, a gyöngyházás kés enyém
volt. Igaz, igaz, de a gyilkosság előtt ellopták tőlem, talán
azért, hogy gyanúba keverjenek. Nem tudom, ki lopta el,
Gonoszul. lehet a pogány leány, én nem tudom. *Szünet*
után csodálkozva körütekint, majd kiabálni kezd. Nem
igaz, nem igaz! Én öltem meg! Én! Megöltem, mert gyű-
löltem! Gyűlöltem olyan lángoló, olyan olthatatlan gyű-
lölettel, aminővel csak a pokol söpredékét lehet gyűlölni!
Ez a gyűlölet túl fog engem élni, ez a gyűlölet mérges,
piros virágokat fog hajtani a sírom fölött. Megöltem!
Hajnalban felosontam a kamrájába, mezítláb, a gyöngy-
házás késsel a kezemben... Horkolva terült el ágyán —
utálatos! — megint boros volt... A fakó hajnali fény
az arcába világított... Nem féltem tőle! A kezemmel ki-
tapintottam a lüktető szívét, aztán beledöftem a kést —
markolatig — bele! Forró, fekete vér folyt végig a karo-
mon, ő kinyitotta a szemét és kábult rémülettel tekintett
rám — szörnyű volt! — egy pillanatra felült ágyában —
rettenetes volt! — aztán hátradőlt és megint lecsukta sze-
mét... Lecsukta örökre és magával vitte gyilkosának
képét... *Eltakarja szemét.*

Szünet után fáradtan. Várom a halált! Oh, hogyan
szomjazom az elmúlást! Pihenni és nem gondolkozni;
aludni és nem álmodni... *Fölveti a fejét.* És ha ennyi
sem elég, halljad az egész igazságot, az igazi igazságot!

Folko a kedvesem volt! Óh, hogyan is tagadhattam meg a szerelmét? Hogyan is tagadhattam meg azt, ami életem nagy büszkesége s boldogsága volt? Most már nem félek tőled! Nézz reám, álarcos komédiát, ki földalatti pincékben játszod a végzet játékait. Te nem vagy a végzet, te csak a halál cselédje vagy, a rothadás napszámosa. A testemet el tudod pusztítani, de a lelkem diadalmasan siklik ki ostromba kezedből. Igen, szerettem őt, olyan lán-
goló, olyan dicsőséges, olyan halhatatlan szerelemmel, amelyet te, szegény vakondok, sohasem fogsz megérteni. Amíg élek, addig mindig részeg leszek a csókjaitól és amíg csillag világít az éjszakában, addig nem fog elhamvadni szerelmünk tüze.

A bíró, aki mindeddig mozdulatlanul ült helyén, most váratlanul fölemelkedik.

Violante, megdöbbenve hátrál. Szünet után. A szemed! A szemed! Zuhanok és mindig újabb mélységeket találok magamban... De most már nincs tovább, uram hidd el, nincs tovább, már egészen lenn vagyok a fenéken, több titkom nincs!

Miután egy ideig ellenállott, a bíró szemének hipnotikus hatása alatt puhulni s olvadni kezd. Confiteor! Hazudtam, uram; nem neked, hanem magamnak. Még van egy titkom, az utolsó, a legszörnyebb. Confiteor! Az uram szeretett engem, jobban, mint az életét, jobban, mint az üdvösségét. Keserű és vad csak akkor lett, midőn meg-
érezte, hogy a szívem elfordult tőle. Megütött, közben a szíve vérzett értem és én tudtam: egy szavamba kerül csak, egy szavamba és ő sírva térdepel a lábam előtt. Confiteor! A pogány rableány sohasem volt az uram kedvese. Szánalomból hozta magával, kedvelte, mint a játékos kis kutyát, de nem volt a kedvese. Én hittem el

magammal, hogy jogom legyen őt gyűlölni... Folkot, a lantost, akkor ölte meg, midőn mán tudta, hogy a szeretőm. De engem még akkor sem bántott, mert engem még akkor is szeretett... Confiteor! Ködben jártam, forrá, bibor ködfelhőben, de most már fölszállott a köd és én tisztán látok... Ott állok az ágya előtt, a hajnali fényben, késsel a kezemben... A tenyerem alatt érzem a dobogó szívét, aztán beledöföm a kést, markolatig bele szegény, szerelmes, dobogó szívébe... Ő fölriad és kábultan tekint reám, de aztán megismer és mosolyog, szerelmesen és vágyakozva mosolyog, mert az hiszi, mert azt hiszi... *Térdre roskad, a mellét veri.* Óh én bűnöm, én nagy bűnöm!

— *Függöny.* —

ot, a
sze-
ngem
rtam,
öd és
fény-
a do-
e sze-
ultán
nesen
zi...
nagy

PÉTER ÉS PÁL

ese
zet

ver
vor
sze

sze
nat
is.
dar

sze
he

Bevezető.

Kedves, könnyen perdülő játék arról: hogyan cserél hangot és szerepet úr és szolga a változott helyzetben.

Csupa kabinetfigura, akiket játékos fölénnnyel kever az író. Ügyelni kell, hogy a karrikaturára hajló vonásokat a színészek ne túlozzák el, mert ez az életszerűség rovására megy.

A díszlet és berendezés nehézségeit bizonyos egyszerűsítésekkel lehet kiküszöbölni. Elég, ha a háttér van naturalisztikusan beállítva, elől lehet két takaró-függöny is. A bútorok néhány jól megválasztott reprezentális darabbal pótolhatók.

Fő a vígjátéki könnyű tempó. Az úrrá avanszált szolga nem szemtelen és pöffeszkedő, csak kiélvezi új helyzetadta összes lehetőségét.

A szerkesztő.

mod

liző-

meg

liző-

teric

ross

köté

piro

kab

ról

lóra

gyön

nyén

sem

Szereplők:

A méltóságos úr

Az uzsorás

A komornyik

A művész

Nagyúri legénylakás szalónja. Nagy fényűzés, hypermodern izlés, női arcképek, aktok, lóképek.

Jobbról főbejárat; balról ajtó a hálószobába. Reggeliző-asztal egy személynek terítve. Az asztal pazarul van megrakva porcellánnal, ezüsttel és kristállyal. A reggeliző-asztal mellett külön tálaló-asztal, azon pálinkás batteria, tálak ételekkel, cigaretta stb.

A kandalló mellett egy igen díszes, feltűnő nagy karosszék. A kandalló párkányán ezüsttálon számlák.

A komornyik, borotvált arccal, ingujjban, fehér, nagy kötényt visel, az asztal mellett áll, tálat tart a kezében s piros retket eszik.

Az uzsorás, rezes arc, Haynau-bajusz, Ferenc József-kabát, borzas cylinder a fején, vastag bot a kezében, jobbról jön, megáll a komornyik mellett, botjával a padlóra döf.

A komornyik: Jó reggelt, Kasztl úr! Akar egy kis gyöngye hónapos retket? Nagyon jó!

Az uzsorás: Nem kell!

A komornyik: Reggelire mindig megeszem egy tányérral. Megtisztítja a vért. Bort tölt magának. Sherryt sem akar?

Az uzsorás: Én a pénzemet akarom!

A komornyik: A tizenharmadik! Maga ma már a tizenharmadik, aki a pénzét akarja. Nem babonás?

Az uzsorás: Nekem semmi dolgom magával. Én a méltóságos urat keresem!

A komornyik: Hitelezők csak háromtól négyig fogadtatnak.

Az uzsorás: Nekem rögtön kell vele beszélnem. Mert a bíróságnál esődöt kértek ellene.

A komornyik, derült érdeklődéssel: Hát mégis esődöt? Ezt én már két esztendeje várom. De azért beszélni nem lehet vele — alszik.

Az uzsorás: Hazugság! Kibúvó!

A komornyik, megissza a Sherryjét, majd hidegen szól: Nézze, Kasztl úr, ha én hazudok, akkor nem a gazdám kedvéért hazudok. Azt én nem teszem. Én az uraság és a hitelezők harcában semleges vagyok. *A tálcán levő cigarettából rágyújt.*

Az uzsorás: Tízkor itt volt a doktor Berger, annak maga azt mondta: a méltóságos úr fürdik. Most mindjárt egy óra lesz és most azt mondja, hogy alszik.

A komornyik: Mert fürdő után megint le szokott feküdni. Ő nagyon rendesen él, akár egy óramű. Egykor fölkel reggelizni, utána a művész nő látogatását fogadja.

Az uzsorás, morog: Az én pénzemért!

A komornyik, folytatja: Ötkor kikocsizik a ligetbe, nyolekor megebédel — este tizenegyől reggel ötig kártyázik. Így él a méltóságos úr.

Az uzsorás: Reggelig kártyázik — az én pénzemért!

A komornyik: Ugyan kérem, a maga pénze az én méltóságos uramnak a félfogára is kevés! Hát mit képzel, hány uzsorásunk van nekünk? A bankokat és szövetkezeteket nem számítva: huszonhét darab!... Hanem kérem, most már fáradjon a hitelezők várószobájába. Ott

elolvashatja a vicclapokat. Ha megreggelizett a méltóságos úr, majd bejelentem magát.

Az uzsorás: Megint azt fogja mondani, jöjjenek egy hét mulva, addig meghal Aglája néni és akkor lesz pénz bőven... Négy esztendő óta mindig azt mondja, jöjjenek egy hét mulva.

A komornyik: No, menjen — szívja el odakünn ezt a cigarettát. *Megkínálja cigarettával.*

Az uzsorás: Mennyibe kerül egy ilyen cigaretta?

A komornyik: Darabja ötven fillér.

Az uzsorás: Én abbahagytam a dohányzást, mert sajnálom rá a pénzt — ezek meg ötvenfilléres cigarettát füstölnek az én pénzemből... a gyermekeim örökségéből... *Dühösen belemarkol a dobozba.*

A komornyik: Hány gyermeke van, Kasztl bácsi?

Az uzsorás: Öt.

A komornyik: No, hiszen akkor cigarettánként csak tíz fillér jut egy-egy fejre.

Az uzsorás, bizalmasan: Mondja, — azt hiszi maga, hogy én még megkapom valamikor a pénzemet?

A komornyik: Istenem, az ember mindig remélhet, amíg él... A természet még segíthet... Például, mondjuk, egy nap igazán meghal Aglája néni és a méltóságos úr örököl...

Az uzsorás: Aglája néninek húszmilliója van?

A komornyik: Csak tizenkilenc!

Az uzsorás: Hány esztendő is a néni?

A komornyik: Bizony már nem egészen fiatal menyecske. A tavasszal volt a kilencevenharmadik születésnapja.

Az uzsorás: Kilencevenhárom éves? Szép kor! Igazán szép kor! Mondja: magának nem adósa a méltóságos úr?

A komornyik: Készpénzt elvből nem szoktam köl-

csönadni az uraságnak ... Négyhavi bérem azonban benn úszik még.

Az uzsorás: Majd megkapja Aglája néni örökségéből.

A komornyik: Az én követelésem biztosítva van ... Betábláztam a méltóságos úr nadrágjaira ... Négyszázhetvenhárom nadrágja van, az úszónadrágokat nem is számítva ... De most én kérdezek magától valamit, Kasztl úr ... Okos ember létére hogy adhatott annyi pénzt az én méltóságos uramnak?

Az uzsorás: Az úgy volt, hogy négy esztendővel ezelőtt egyszer idecsalt magához, aztán leültetett ebbe a székbe ... *A nagy karosszékre mutat.*

A komornyik: Igen, — ez az operációs szék.

Az uzsorás: Tudtam, hogy fülig úszik az adósságban és megesküdtem magamban, hogy egy kopekát sem adok neki ... De ő beszélt, beszélt, beszélt —

A komornyik: Szóval: narkotizálta és azután megoperálta magát.

Az uzsorás: Hallja, hogy tud beszélni a méltóságos úr!

A komornyik: A vasszekrények megnyílnak a szavától. Ha hallgatja az ember, a pénz kikívánczik a zsebéből. Ő képes volna arra, hogy kölesönkérje a kanfarkastól a zápfogát. *Balra fülel.* Már mozog odabenn! *Jobbra tuszkolja Kasztl.* Igaz, — maga pénzügyi szakember, nem tudja, mikor lesz az alföldi nagy sorsolás?

Az uzsorás: Mi közöm nekem a nagy sorsoláshoz?

A komornyik: Azért kérdezem, mert nekem tíz sorsjegyem játszik. ... *Kinyitja a jobboldali ajtót.* Paráncsoljon kísétálni ... Később többen is jönnek uzsorás urak, akkor alsóst játszhatnak a váróteremben ... *Beteszi Kasztl után az ajtót.*

A méltóságos úr, balról jön, pijamát visel, monok-

lival szemlét tart a reggeliző-asztal felett. Hónapos retek nincs?

A komornyik, *udvariasan és kissé szertartásosan:* Bár kora hajnal óta tüvé tettem utána a várost, sajnos, nem tudtam szerezni.

A méltóságos úr: Pedig nagyon szeretem... Azt a pici piros retket — amíg ropogós.

A komornyik, *egy ösztönszerű kézmozdulattal jelzi,* *hogy már elég volt ebből a témából.* Szabad kérdezni, kocsin vagy autón méltóztatik ma a ligetbe menni?

A méltóságos úr: Kucsirkocsin. De reggeli után ledülök még picit pihenni... Az éjjel rosszul aludtam... Azt álmodtam, körte vagyok...

A komornyik: Micsoda, kezit csókolom?

A méltóságos úr: Körte, érett körte. A fán lógtam és a rossz gyerekek megrázták a fát... Ahányszor megrázták, mindig azt hittem, hogy leesem — aztán összerázkódtam és fölébredtem...

A komornyik: Milyen ruhát parancsol fölvenni a méltóságos úr?

A méltóságos úr, *teát iszik:* Lássuk csak! Ma nincs jó kedvem — olyan sárgásbarna napom van... Barna zsakettruhát fogok fölvenni barna cipővel — és hogy mégis némileg enyhítsem a komor hangulatot: kénsárga gamásnit és citromsárga zsebkendőt...

A komornyik: És nyakkendőt?

A méltóságos úr: Na — mit gondolsz!

A komornyik: Szép volna sárgát venni...

A méltóságos úr: Tapecirer-ötlet! *Szellemi munkába mélyed.* Lehetne türkizszínű selymet pici piros pettyekkel... De csak akkora pettyekkel, mint a Katica-bogár... Merész, de hatásos! Olyan lesz, mint a gyík a száraz haraszt között. Azt hiszem: igen szerencsés inspi-

rációm volt... *Egy tálat vesz a kezébe, hirtelen dühbe jön. Hányszor mondjam még, hogy a pörköltszalonnára borsot kell hinteni?!*

A komornyik, kétségbeesetten tekint ég felé, elveszi a tálat, buzgón szalad jobbra, de az ajtó előtt hirtelen megáll: Igen — Kasztl úr van odakünn!

A méltóságos úr: Jöjjön a jövő héten! Megállj, te! Talán lehetne tőle pénzt kérni? Mondd meg neki, hajlandó volnék egy nagyobb tételt átvenni...

A komornyik: Ezt csak telefonon mondhatnám meg neki. Élőszóval nem. Igen vastag bot van nála. Doktor Berger is itt járt, azt mondta, csődöt kért a méltóságos úr ellen.

A méltóságos úr, evés közben: Mit kért?

A komornyik: Csődöt. A hitelezők országos nagygyűlésén ötszázezer korona követelést jelentettek be a méltóságos úr ellen.

A méltóságos úr: Ötszázezer korona? Nem is hittem volna! *Némi hazafias lelkesedéssel.* Igazán bámulatos, mennyire fejlődött már Budapest gazdasági élete! Ha elgondolom: én nyole esztendővel ezelőtt húsz koronával a zsebemben jöttem a fővárosba... És ma —!

A komornyik: És ma —?

A méltóságos úr: Ma ötszázezer korona adósságom van... *Szigorúan:* Mi lesz már azzal a pörköltszalonnával?

A komornyik, jobbra elrohan, az ajtót nyitva hagyja.

Az uzsorás hangja a váróteremben: „A pénzemet akarom! A pénzemet akarom!”

A méltóságos úr, nyugodtan reggelizik. Az ajtó becsapódik kívülről.

A komornyik, visszajön, a kötényt künn levetette,

rézgombos inaskabát van rajta, ezüsttálcán számlákat hoz, meghajlik Pál előtt: A mai számlák.

A méltóságos úr: Tedd a tegnapiakhoz... Ugyan hányat hoztak?...

A komornyik: Csak négyet.

A méltóságos úr: Négyre bakban mindig be kell vágni. Vágj be a tegnapi számlákkal... de szépen gusztálva.

A komornyik, *fölveszi a kandallón levő számlákat, olvassa:* 2—3—4—5—6! Négy és hat az tíz!

A méltóságos úr, *íjedten:* Tíz? Fuccs! Tudja Isten, mostanában én mindig befuccsolok.

A komornyik: Azt beszélik, az idén egyáltalában nagyon rossz kártya jár az országban.

A telefon megszólal.

A komornyik, *kezébe veszi a kagylót:* Halló! ki az? Igen, én vagyok: Ács Péter... igen...

A méltóságos úr: Mi az?

A komornyik: Magánügy.

A méltóságos úr: No, nézd, neki magánügyei vannak!

A komornyik, *izgatottan hallgatja a telefont, ingerülten int Pálnak:* Csend legyen!

A méltóságos úr, *kiejti kezéből a villát; megdöbbenve nézi a komornyikot.*

A komornyik, *a telefonba:* Nem tréfál, kérem? És ez igaz? De mennyi? Mondja, mennyi?... Hát jól van, jöjjön át, de hamar, siessen! *Leteszi a kagylót, a fejét fogja, föl-alá rohan a szobában.*

A méltóságos úr: Mit csinálsz te gazember?

A komornyik: Méltóságos úr, kérem... nyertem az alföldi sorsoláson!

A méltóságos úr: Nyerhetsz vasárnap délután, mi-

kor kimenőd van, de most szolgálatban vagy és én még mindig várom a pörköltzalonnát!

A komornyik: Igenis, kezit csókolom, hozom...

A méltóságos úr, enyhén: Péter fiam, mégis, menyit nyertél?

A komornyik: Azt telefonálták, hogy sokat... A Czápa-bankház vezérigazgatója maga siet ide, hogy megmondja az összeget és hogy gratuláljon nekem... *Kint csöngetés.* Ez ő! A vezérigazgató úr! *Jobbra elrohan.*

A méltóságos úr, fölkel, mint a tigris, amely vért szagolt.

A komornyik, visszajön, sápadt: Méltóságos úr... köszönöm a szolgálatot... Én már nem leszek többé cseléd... Nem szorultam rá... *Leveti a libériás kabátot, egy székre dobja, maga ingujjban marad.* Itt a libériám. Én megnyertem az alföldi főnyereményt.

A méltóságos úr: A főnyereményt! Mennyi az...?

A komornyik: Sok pénz.

A méltóságos úr: Ezer...?

A komornyik: Sok ezer.

A méltóságos úr, növekvő izgalommal, minden szám után szünetet tartva: Tízezer...? Húszezer...? Harminc...? Még több? *Homlokát törli.* Százezer...? Hát szólj már, hiszen ebbe bele lehet bolondulni!

A komornyik: Kileneszázezer korona!

A méltóságos úr: Kileneszázezer? *Egy szék támlája után kap.*

A komornyik, aggódva: Rosszul van a méltóságos úr?

A méltóságos úr: Nem, csak az öröm, a meglepetés...

A komornyik, megindultan: A méltóságos úr mindig jó gazdám volt, azért most behozom még a pörkölt

sz
Job
ezer
lehe
száz
szen
szala
s az
ciós
neki
A
böles
közöt
nines
barát
becsü
tom!
tünk
nagy
A
nöm!
A
nem v
szent
rám
dön
mábar
ember
Her

szalonnát, de ez lesz utolsó szolgálati ténykedésem...
Jobbra el.

A méltóságos úr, magában számolgat: Kilencszáz-ezer korona! A hitelezők ötszázezer koronát kérnek, de ki lehet velük egyezni háromszázezerbe... Marad még hat-százezer koronám! *Az ajtó felé indul és támadásra készen várja Pétert.*

A komornyik, civilzsakétben jön, hozza a pörkölt-szalonnát.

A méltóságos úr, eléje megy, kiveszi kezéből a tálát s az asztalra teszi, szelíden kezén fogja Pétert, az operációs székhez vezeti s ott elbűvölő mosollyal helyet kínál neki.

A komornyik, leül, meghökkenve várja, mi lesz.

A méltóságos úr: A gondviselés kifürkészhetetlen bölcsesége úgy akarta, hogy a viszony, amely kettőnk között fennállott, váratlanul megváltozzék. Most már nincs itt többé sem úr, sem szolga, csak két meghitt jóbarát van, akiket a rokonszenv és a kölesönös nagyra-becsülés szálai fűznek egymáshoz. Kedves Péter barátom! Én eddig tegeztelek, de mivel most már ledőlt közöttünk minden társadalmi válaszfal, engedd meg, hogy nagyra-becsülésem jeléül magázhassam önt!

A komornyik, megindult hangon: Nagyon köszönöm! *Kezet szorítanak.*

A méltóságos úr: Barátomnak neveztem önt, és ez nem volt hiú szóvirág; nem, én teljes tudatában vagyok a szent és komoly köteleességeknek, amelyeket a barát név rám ró. Kedves Péter, én köteletségemet teljesítem, midőn óvom önt a súlyos zátonyoktól, amelyek a pénz nyomában virítanak. Készüljön el rá, hogy haszontalan, léha emberek fogják önt megkörnyékezní, nyájas pofával, ba-

rátságot színlelve, de valamennyien, igen, valamennyien a maga pénzét akarják!

A komornyik, *gyanakodva begombolja a kabátját.*

A méltóságos úr: Fontos, hogy a vagyona számára minél előbb biztos és gyümölcsöző elhelyezést találjunk. Erre vonatkozóan felajánlhatom bőséges tapasztalataimat, melyeket pénzügyi téren szereztem... De nemcsak jó tanácsal, hanem tettel is segíthetem önt, amennyiben jelenlegi viszonyaim megengedik nekem, hogy egy nagyobb tételt átvegyek öntől...

A komornyik, *aki mereven és komoran nézte, most hirtelen elkakajja magát.*

A méltóságos úr, *elkedvetlenedik:* Mért nevet, Péter? Ez gyöngédtelenség! *Szünet.* Hiszen igaz, nekem mostanában pechem volt a játékban... De én ismerem a természetemet, nálam a peches turnusra szerencsés turnus szokott következni... *Lelkesen.* Péter... én most olyan fényes kondícióban vagyok: milliókat tudnék nyerni!... Nézze, már ősz van, hull a lomb és szállnak a szálak... a Riviera, a tenger szép arája, most megtelik gazdag amerikaiakkal és lengyelekkel... Azok úgy szaladgálnak a nizzai játéklubbokban, mint a sült malacok Meseországban, a kés és a villa a hátukba van tűzve, csak bele kell vágni... Könnyelműség volna, Péter, több annál: bűn volna, ha elszalasztanók a jó szerencsénket! Majd lemegyünk együtt Nizzába, előbb egypár százezer koronával betömjük a hitelezők száját, aztán megoperáljuk a lengyel hercegeket és az amerikai petróleumkirályokat... Amit nyerek, azon megosztozunk, azonkívül sok szép borraivaló is fog magának jutni, Péterke...

A komornyik, *megint elneveti magát.*

A méltóságos úr, *szomorúan:* Péter — mért nevet maga?

A
közbe
nagy
mind
sem!
mert
többet
mert
A
sem r
S azo
meg:
A
A
A
A
pénz
A
tulajd
A
pukka
A
dott, a
tyázn
A
A
koroná
ronáva
milju
A
muljé!
A

A komornyik, *fölkel, fölényesen és energikusan, miközben megveregeti Pál vállát:* Nézze, édes öregem, én nagyon szeretem magát, azért mindent kaphat tőlem, mindent, amit akar... de pénzt, azt nem, egy kopekát sem! Kötni való bolond, aki magának pénzt ad, öregem, mert maga befuccsolt, elkészült, soha életében nem fog többet talpraállani. Ne is vegyen több kártyát a kezébe, mert elveszti mind a négyszázhetvenhárom nadrágját!

A méltóságos úr: De hiszen ha vesztek is, akkor sem reszkiroz semmit: Aglája néném mindent megfizet. S azonfölül még a becsületszavamat is lekötöm, gondolja meg: egy gavallér becsületszavát!

A komornyik: Nem!

A méltóságos úr, *dühösen dobbant:* Nem...?

A komornyik: Nem!

A méltóságos úr: De hát mit fog csinálni annyi pénzzel? A sírjába nem viheti magával?

A komornyik: A pénzemért úr leszek. Hiszen én tulajdonképpen annak is születtem — úrnak.

A méltóságos úr: Maga úr... *Komor arccal.* Megpukkadok a nevetéstől!

A komornyik: Na tudja, barátom, amit maga tudott, azt én is eltrafálom... Délig aludni, hajnalig kártyázni, enni-inni, lovak, asszonyok...

A méltóságos úr: És hogy fog hozzákezdeni?

A komornyik: Érdekli? Megmondom: ötszázezer koronával életjáradékot veszek magamnak. Százezer koronával urasan kistafirozom magam... *Körülnéz.* Ez a milju... ez a muljé tetszik nekem...

A méltóságos úr, *megvetően:* Muljé? Azt mondja muljé!

A komornyik: Hát hogy mondják?

A méltóságos úr: Tudom, mit akar mondani... izé, na! Pedig a nyelvemen van!

A komornyik: Szóval: én meg fogom venni a maga hitelezőitől ezt az egész cókókot...

A méltóságos úr, *még mindig a miljö szót keresi:* Ejnye, hogy is mondják?

A komornyik: Marad még háromszázezer koronám; az lesz az én játékalapom.

A méltóságos úr: Ki fogják dobni a klubokból!

A komornyik: Ugyan kérem... a lengyeleknek és az amerikaiaknak egészen mindegy, kettőnk közül melyik nyeri el a pénzüket: maga, vagy én!

A méltóságos úr: Szóval, én löjem magamat főbe, mi?

A komornyik: Na, na! Nem kell mindjárt elszontyolodni. Aglája néni majd kihúzza magát a bajból.

A méltóságos úr, *kiabál:* Hagyjon békében Aglája nénival! Ne halljam többet a nevét.

A komornyik, *meghökkenve:* Ugy? Valami baj van Aglája nénival?

A méltóságos úr: Igenis, baj van! Az a baj, hogy nincs.

A komornyik: Mi nincs?

A méltóságos úr: Ő nincs, Aglája néni nincs.

A komornyik: Nincs is nagynénje?

A méltóságos úr: De van. Csakhogy azt Dorotyának hívják, kegydíjon él és utál engem.

A komornyik: Aj, haj!

A méltóságos úr: Leestem a körtefáról.

A komornyik: Le. *Szünet után.* No, fel a fejvel, Palkó! Amíg engem lát, addig ne féljen! Mi ketten nem hagyjuk el egymást. Ezentúl is együtt maradunk és folytatjuk eddigi életmódunkat.

A méltóságos úr, föléled: Ugy, mint eddig? Egészen úgy, mint eddig?

A komornyik: Majdnem úgy.

A méltóságos úr, előkelően és érzelmesen: De hát én nem potyázhatok a volt inasom nyakán!

A komornyik: Nincs szó potyázásról. Maga hasznosítani fogja a tehetségeit.

A méltóságos úr: Az én tehetségeimet? Miféle tehetségem van nekem?

A komornyik: Vannak dolgok, amelyekben magát mesteremül tisztetem. Maga tud harmincféle bowle-t csinálni.

A méltóságos úr, önérettel: Harminékétfélét!

A komornyik: Szivarokhoz, borokhoz nagyszerűen ért... Fejedelmi ebédeket tud összeállítani... És művészi lendülettel köti meg a kravátlíját...

A méltóságos úr: Ez vele születik az úriemberrel.

A komornyik: Ez az, igen! És én azt szeretném, hogy maga adja meg az én jövőendő életemnek azt a magasabbrendű ízét, ami az igazi úriembert teszi.

A méltóságos úr, fölháborodva: És ezért fizetést merészel ajánlani... fizetést, nekem?!

A komornyik: Hát a miniszterelnök nem kap fizetést?

A méltóságos úr: No és mennyi lenne a fizetésem?

A komornyik: Tudja mit, Pali, adok magának annyit, amennyit maga adott nekem!

A méltóságos úr: Hah! Most értem csak! Azt akarja, hogy a komornyikja legyenek?!

A komornyik: Admirálisnak nem tehetem meg!

A méltóságos úr: És talán libériát viseljek, mi?

A komornyik, óvatosan az asztal mögé kerül: Mi a libéria? Egy kabát, amelynek rézgombja van. A király

is rézgombos kabátban jár... Azért mégsem esik ki a világ feneke.

A méltóságos úr: Hát ez borzasztó!

A komornyik: Ugyan kérem, három évig voltam a maga komornyikja és mondhatom: nem volt borzasztó egy cseppet sem. Ugyanazokat a szivarokat szívtam, mint maga, ugyanazokat a borokat ittam és lássa, most is a maga inge van rajtam.

A méltóságos úr: És nem is csaphatom már el a zsványt!

A komornyik: A korai felkeléstől sem kell félnie. Maga úr korában tízkor ébredt föl, én pedig komornyik koromban féltízkor.

A méltóságos úr: Hát mikor takarított?

A komornyik: Egyáltalában nem takarítottam...

Pénzem mindig több volt, mint magának, mert proviziót kaptam a kereskedőktől, a maga adósságai után... *Leül a reggelihez és enni kezd.* Kedvesem, ha maga folytatni akarja eddigi életmódját, akkor nem is tehet okosabbat, mint hogy elszegődik hozzám komornyiknak... Az egész különbség annyi lesz, hogy eddig, ha kocsiztunk a ligetbe, maga hajtotta a lovakat, én pedig hátul ültem; *keresztbe teszi két karját*, mától fogva majd én bajlódom a lovakkal és maga ül kényelmesen hátul... Este szépen lefekhetik, nem kell többé hajnalig kártyáznia... Az jót is fog tenni a maga egészségének... Hát megállapodtunk?

A méltóságos úr: Ön elfelejti, hogy nekem kötelességeim vannak a jó társasággal szemben.

A komornyik: Ugyan már, ne izéljen! Maga egész világéletében utálta a jó társaságot, mert unalmasnak találta. Hát ezentúl egészen a mulatságos társaságnak szentelheti magát.

Kint csengetés.

A komornyik: A művésznő! Így a művésznő szokott csengetni.

A méltóságos úr: Jaj, szegény Riki! ha megtudja, mi történt velem, megszakad a szíve. Mert ő imád engem.

Újabb csengetés.

A komornyik: A művésznő be akar jönni.

A méltóságos úr: Igen; ajtót kellene nyitni a művésznőnek. *Összenéznek.*

A komornyik: Nos...?

A méltóságos úr: Nos...?

A komornyik, szelíden, de határozottan: Palika fiam, menjen és nyissa ki szépen az ajtót.

A méltóságos úr, kimegy ajtót nyitni.

A művésznő, selypítve beszél: Szervusz, drága Krampuszom! Tetszik az új ruhám? Ezt neked csináltattam!...

A méltóságos úr: Nekem már nincs véleményem női ruhákról...

A komornyik, evés közben: Te, Riki, reggeliztél már?

A művésznő, előkelően: Péter úr, kérem, ön miért olyan szemtelen a méltóságos úr jelenlétében?

A méltóságos úr: Én már nem vagyok méltóságos úr. Én ezentúl t. c. úr leszek. Leestem a körtefáról.

A művésznő: Mit csináltál, Krampusz?

A méltóságos úr: Drágám, légy erős: én tönkrementem.

A művésznő, Péterhez: Ez igaz? Ez komoly?

A komornyik: Ő méltósága befuccsolt.

A méltóságos úr: Most már én mindig csak pászszolok!

A művésznő: Nohát ilyen az én szerencsém! Ez már a harmadik ló, amit kilőnek a nyergem alól.

A komornyik: Hogy szenved, szegény nő!

A művésznő: Ki fogja megfizetni most már az új ruhámat? Talán én, mi?

A méltóságos úr, Péterre mutat: Talán ő... van pénze, kilencszázezer koronát nyert az izén — a földalatti lutrin...

A művésznő: Kilencszázezer koronát? Jézusom, ez igaz? Ez komoly? *Szünet.* Jaj, édes Petikém, hogy örülök a szerencsédnek! Hiszen én mindig tudtam, hogy te tehetséges fiú vagy!

A méltóságos úr: Tessék — már tegezi!

A művésznő, Péterhez: Tetszik neked az új ruhám? A te kedvenc színed!

A méltóságos úr: Pénze van, azért tegezi! A nők mindenkit tegeznek, akinek pénze van.

A művésznő: Bocsánat, mi már tavaly óta tegeződünk, amióta együtt a moziba szoktunk járni... Én nem vagyok olyan, hogy pénz után szaladjak.

A méltóságos úr: Ez az ember megitta a boraimat, elszívta a szivarjaimat, viselte a ruháimat és moziba vitte az én művésznőmet... Ennek az embernek csak egy méltó büntetést tudnék: hogy én legyek a komornyikja!

A művésznő, a terített asztalhoz lép: Jaj, milyen gusztusos dolgok vannak itt!

A komornyik: Palkó fiam, terítéket a művésznőnek. Egy-kettő!

A méltóságos úr, odaviszi a terítéket.

A művésznő, Péter mellett ül, a válla fölött Pálra mutat: Őt is megtartod?

A komornyik: Megtartom. Nem valami elegáns komornyik, de megszoktam már, mint afféle régi családi bútort...

— *Függöny.* —

ij
n
l-
ez
i-
te
a?
k
ö-
ln
t,
pa
k
r-
en
k.
ra
o-
li

A

MŰKEDVELOK SZINHÁZÁNAK

új sorozatában eddig megjelent:

1.-2. HERCZEG FERENC:

KÉT EMBER A BÁNYÁBAN
VIOLANTE ÉS A BIRÓ :-: PÉTER ÉS PÁL

3.-5. HARSÁNYI ZSOLT:

A NOSZTY-FIU ESETE TÓTH MARIVAL

6. KARINTHY FRIGYES:

NEM TUDOM A NEVÉT
OTT KI BESZÉL ? :-: KISÉRLETI MÓDSZER

7-9. ZÁGON ISTVÁN:

MARIKA

10-11. SZÉP ERNŐ:

MÁJUS - KÁVÉCSARNOK

15. ZILAHY LAJOS:

A HÁZASSÁGSZÉDELGŐ :-: BIRTOKPOLITIKA

16-18. FODOR LÁSZLÓ:

Dr. SZABÓ JUCI

19. ZÁGON ISTVÁN:

KÉK ÉS PIROS

20-22. CSATHÓ KÁLMÁN:

AZ ÚJ ROKON

23-24. LIPTAI IMRE:

LAKODALOM-HÁZTŰZNÉZŐ

25.-27. HEVESI SÁNDOR:

ELZEVIR

28. FAZEKAS IMRE:

CIRKUSZ

29.-31. LAKATOS LÁSZLÓ:

FEJ VAGY IRÁS

32.-33. VITÉZ MIKLÓS:

TISZTA DOLOG :-: SZENT A BÉKE

34.-36. FÖLDES IMRE:

KURUZSLÓ

37. FARFAS IMRE:

QUATTROCENTO :-: BRIDGE :-: HÓVAL FÖDÖTT SIROK

Egyes szám ára 80f, kettős szám ára P 1.50, hármas szám ára P 2.20

Kapható minden könyvesboltban

*SINGER ÉS WOLFNER IRODALMI INTÉZET
RÉSZVÉNYTÁRSASÁG KIADÁSA, BUDAPEST*